

styczeń 2022

wydanie specjalne

CZWÓRKA

Z PLUSEM

Gazeta uczniów IV Liceum Ogólnokształcącego im. Stefanii Sempołowskiej w Lublinie

27 stycznia

MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ
PAMIĘCI O OFIARACH

HOLOKAUSTU

od Redakcji

Historia Żydów w Lublinie liczy około 700 lat i jest o rok dłuższa od uzyskania praw miejskich przez Lublin. Były w niej długie okresy religijnej tolerancji i pomyślnej koniunktury dla lubelskiej wspólnoty żydowskiej, które zakończyła niemal całkowita eksterminacja podczas okupacji Polski przez nazistowskie Niemcy.

W 1939 roku w Lublinie gmina żydowska liczyła ponad 42 tysiące mieszkańców, w 1945 r. tylko 4553.

W tym numerze przybliżymy Wam miejsca, związane z historią lubelskich Żydów.

Ulica Szeroka - serce Miasta Żydowskiego w Lublinie.

Fot. Archiwum Państwowe w Lublinie

Lubelscy Żydzi

Lubelscy Żydzi mieszkali w tak zwanej dzielnicy żydowskiej, nazywanej też Miastem Żydowskim. Ulokowane ono było wzdłuż ulic Świętoduskiej i Lubartowskiej wraz z przylegającymi do nich staromiejskimi uliczkami - Cyruliczą, Ruską, Czwartek, sięgało aż do roгатki lubartowskiej. Żydzi zamieszkiwali także lubelskie przedmieścia - Wieniawę, Kalinowszczyznę i Czechów.

Główną ulicą dzielnicy żydowskiej była

nieistniejąca dziś ulica Szeroka. Ulica ta zwana też Żydowską biegła przez dzisiejszy Plac Zamkowy w kierunku cerkwi prawosławnej przy ulicy Ruskiej. Centrum dzielnicy stanowił plac Bożniczy, gdzie znajdowała się słynna XVI-wieczna Synagoga Maharszala, zwana też Wielką Synagogą. Dziś w jej miejscu przebiega aleja Tysiąclecia, a o istnieniu synagogi przypomina nam tablica pamiątkowa.

Ulica Lubartowska 15 w Lublinie - autor: Stefan Kięsznia (1911-1987)

Źródło Teatr NN

W dzielnicy żydowskiej kumulował się ruch handlowy. Partery kamienic zaadaptowane były na wszelkiego rodzaju zakłady usługowe, składy i sklepy. Wzdłuż chodników sadowiły się przekupki sprzedające różne sprzęty i produkty spożywcze. W obu kierunkach ulicy nieustannie ciągnęły dwukółki i wozy wypełnione produktami rolnymi. Ulica nigdy nie pustoszała. Oprócz gospodyń i służących załatwiających sprawunki uwijali się po niej tragarze.

Na Szerokiej chętnie robili zakupy również pozostali mieszkańcy Lublina, ponieważ było tam często taniej niż w innych częściach miasta, a i wybór produktów był ogromny.

Spółeczność żydowska stanowiła grupę o ostro zarysowanych cechach odmienności obyczajowej, kulturowej, językowej i religijnej, ale przez to barwną i interesującą.

Dramatycznym okresem istnienia żydowskiego miasta w Lublinie było utworzenie 21 marca 1941 roku Żydowskiej Dzielnicy Zamkniętej. W getcie zamkniętych zostało około 32 tysięcy Żydów - stałych mieszkańców tej dzielnicy, jak i przesiedlonych z innych rejonów Lublina. Ciasnota i nieludzkie warunki życia, głód, niepewność dalszego losu, terror i egzekucje były codziennością mieszkańców getta. A mimo to funkcjonowała tu kuchnia ludowa żywiąca najbiedniejszych, a przy ulicy Cyruliczej prowadzona była nielegalna szkoła.

W nocy z 16 na 17 marca 1942 roku Niemcy przystąpili do likwidacji getta, rozpoczynając tym samym ludobójczą operację, która w ciągu następnych miesięcy objęła całe Generalne Gubernatorstwo i miała na celu biologiczną eksterminację

ludności żydowskiej, połączoną z grabieżą jej mienia. Był to fragment realizowanego przez Trzecią Rzeszę „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej”. Akcja likwidacyjna getta na Podzamczu miała niezwykle brutalny przebieg i wiele osób zamordowano na miejscu. Zabijano głównie osoby najślabsze, które utrudniałyby i opóźniały przebieg akcji, jak również ukrywające się. Egzekucje przeprowadzano w mieszkaniach oraz na ulicach, a ciała każdego dnia były zbierane przez Ostatnią Posługę i grzebane na nowym kirkucie przy ulicy Unickiej. Głównym miejscem selekcji była Wielka Synagoga Maharszala przy ulicy Jatecznej, gdzie ofiary przetrzymywano przez noc, a z rana pędzono na plac przeładunkowy za rzeźnią miejską przy ulicy Łęczyńskiej, skąd odchodziły transporty do obozu zagłady w Bełżcu.

Ze wspomnień Anny Langfus

...po drugiej stronie życie toczy się nadal. Ludzie chodzą tam, wolnym albo szybkim krokiem, zgodnie z ich zwyczajem. Kilka metrów dalej, na brzegu chodnika, dwie kobiety pochłonięte są żywą rozmową. Wydaje się, że mnie nie widzą. W rzeczywistości znajdują się w odległości nie do zmierzenia. Pomiędzy nami jest ta siatka z drutu najeżonego kolcami...

Nieistniejąca ulica Krawiecka na Podzamczu

Źródło ck.lublin.pl

- ◆ Denys Marta, Lublin między wojnami, Łódź 2010.
- ◆ Denys Marta, Wyszowski Marek, Lublin i okolice: przewodnik. Lublin 2000.
- ◆ Historia Żydów lubelskich, Leksykon Teatr NN, dostęp 17 stycznia 2022: <https://teatrnn.pl/leksykon/artykuly>
- ◆ Na Żydowskiej w Lublinie, Archiwum Państwowe w Lublinie, dostęp 17 stycznia 2022: <http://lac.lublin.pl/na-zydowskiej-w-lublinie/>

wyobraźnią *słęgając wstecz*

Rysunek Katarzyny Szalast, kl. 3ap

Pomyłony ten świat i wszystko w nim pomyłone

Brak prywatności, obietnice drogi do raj

W centrum uwagi stawali, tyłem do ołowiu,

Modląc się pod ścianą płaczu

Wszędzie ludzie i brak miejsca

Z ranka pobudzeni, zerwani ze śmierci

Śmierci, agonii w torturach

Blizny i krew rozlewającą się na udach

I gwałt na niemal martwym już ciele

To wszystko przez twarz, przez to że jest ich za wiele

Hubert Regec kl. 3ap

SPACER

Śladami lubelskich Żydów

Po tętniących życiem ulicach zamieszkiwanych przez Żydów nie zostało już prawie nic. Jeżeli jednak bardzo się postaramy i użyjemy wyobraźni, możemy przenieść się na chwilę w przeszłość.

Wystarczy przejść uliczkami Starego Miasta, Podzamcza, Kalinowszczyzny i można odnaleźć ślady przeszłości żydowskich mieszkańców Lublina.

Studzienka to zapomniany, niemy świadek historii, wokół którego w okresie przedwojennym koncentrowało się życie mieszkańców żydowskiej ulicy Szerokiej

STUDNIA

fot. Jakub Sorbet kl. 2 e

STUDZIENKA

fot. Gabriela Kaniewska kl. 3ap

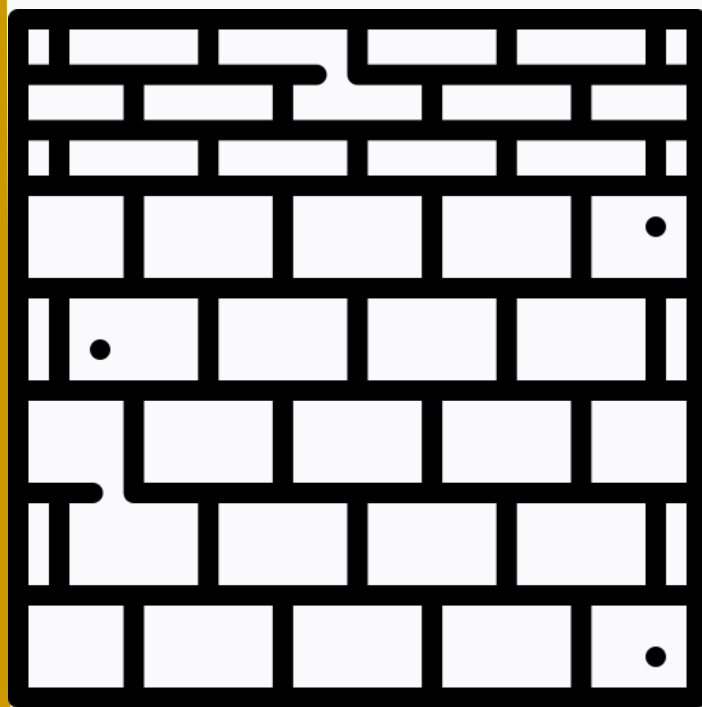

GRANICE GETTA - MIEJSCA PAMIĘCI - Plac Zamkowy i ul. Podwale

fot. Alicja Podolska, Karolina Wiszniewska i Julia Bargieł, kl. 2e

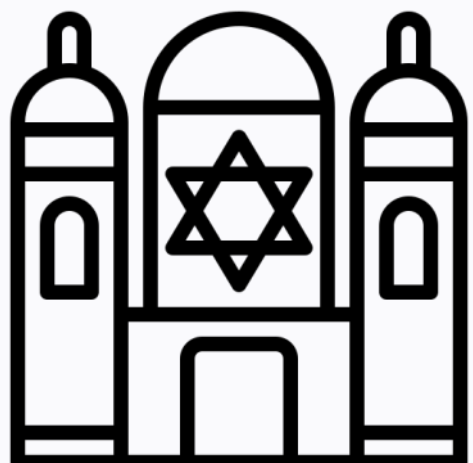

BRAMA

fot. Jakub Sorbet kl. 2 e

Brama Grodzka - to tu rozpoczynało się warte życie miasta żydowskiego. W obu skrzydłach bramy funkcjonowały sklepiki oferujące bogactwo towarów, określanych wówczas jako „szwarc, mydło i powidło”. Przez wieki Brama Grodzka zwana była także Bramą Żydowską, ponieważ była przejściem pomiędzy Starym Miastem a dzielnicą żydowską.

SYNAGOGA

fot. Jakub Sorbet kl. 2 e

Synagoga Maharszala, zwana też Wielką Synagogą, była dumą i chlubą lubelskich Żydów. Zaczęto ją budować w 1567 roku. Ta największa żydowska budowla Lublina mieściła się u podnóża zamku, w miejscu gdzie obecnie przebiega aleja Tysiąclecia. W miejscu dawnej synagogi żydowskiej umieszczono tablice pamiątkowe.

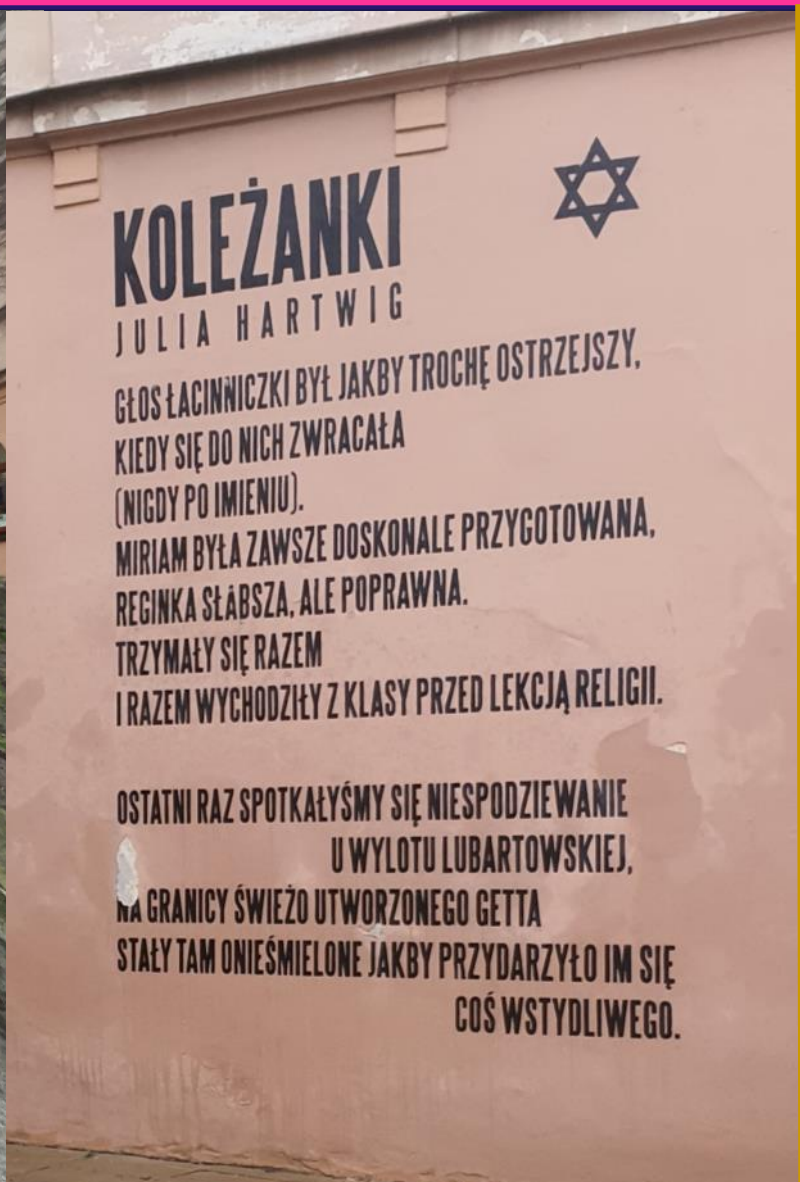

GRANICE

fot. Jakub Sorbet kl. 2 e

Tablica przy ul. Lwowskiej upamiętniające miejsce, w którym przebiegała granica getta. Getto na Podzamczu w Lublinie, utworzono w marcu 1941 roku z rozkazu gubernatora dystryktu lubelskiego Ernsta Zörnera, zostało wytyczone w obrębie dawnej dzielnicy żydowskiej. Obszar getta na Podzamczu obejmował getto A – fragment dzisiejszej dzielnicy Śródmieście, i getto B – fragment dzisiejszego Starego Miasta.

KOLEŻANKI

fot. Aleksandra Romanowska kl. 2 e

Mural z wierszem Julii Hartwig „Koleżanki” przy ul. Kowalskiej 3. Poetka w wierszu odnosi się do znajomości z dwiema żydowskimi dziewczynkami, które podczas II wojny światowej wraz ze swoimi rodzinami zostały zamknięte w getcie w Lublinie.

Mural znajduje w miejscu, w którym było wejście do getta.

—wartość— TOLERANCJI

„Przekazywana powszechnie nienawiść spowodowała tragedię, jaką był holokaust. Tak silne przekonania wywołały szereg zbrodni na niewinnych ludziach. Dlatego uważam, że na podstawie historii możemy przekonać się, jak bezsensowne, a zarazem niebezpieczne są stereotypy. Jak bardzo istotna jest tolerancja.”

Agnieszka Wójtowicz kl. 3ap

„Nie potrafię zrozumieć nienawiści do narodu żydowskiego, która doprowadziła do Zagłady. Powinniśmy traktować się nawzajem z szacunkiem, niezależnie od tego, kto w co wierzy i jak wygląda.”

Maja Darczuk kl. 3ap

„Powinniśmy szanować ludzi, pomimo ich odmienności. Nienawiść do innych może doprowadzić do ludobójstwa. W czasach holokaustu Żydzi przetrzymywani byli w gettach, okrutnie traktowani. Nie zwracano uwagi na to, czy były to dzieci, kobiety, czy byli to starcy.”

Patrycja kl. 1f

„Tolerancja oznacza wyrozumiałość, otwarcie i szacunek. Jednym z przykładów braku tolerancji był holokaust. Nieposzanowanie innej wiary i pochodzenia spowodowały mordy na masową skalę.”

Amelia kl. 1f

„Jako młodzi ludzie uważamy, że tolerancja jest bardzo ważna, ponieważ nikt nie powinien być prześladowany. Stereotypy są bardzo krzywdzące - możemy dostrzec to na przykładzie historii Żydów w czasach II wojny światowej.”

Amelia i Malwina kl. 1f

„Brak tolerancji prowadzi do konfliktów, odrzucenia, upokorzenia, a czasami nawet do przemocy. W przeszłości jej brak doprowadził do strasznego wydarzenia jakim był holokaust. Odebrał on życie milionom niewinnych ludzi.”

Kamila i Maja kl. 1f

„Według mnie tolerancja to akceptowanie różności. Z powodu braku tolerancji dochodzi do konfliktów i tragedii - jak masowa zagłada narodu żydowskiego. Miliony osób zmarły z „banalnego” powodu- narodowości, na którą nie mieli wpływu. Ceny, jaką ponieśli ci ludzie, nie da określić się liczbami - nie ma wartości droższej od ludzkiego życia.”

Konrad kl. 1F

„Naszym zdaniem tolerancja jest bardzo istotna, pomaga uniknąć wielu konfliktów. Makabrycznym przykładem braku tolerancji był holokaust. Chęć „promowania” jednej, najlepszej rasy doprowadziła do masowej zagłady Żydów.”

Sylwia, Kamila, Maria, Amelia kl. 1f

„Uważam, że nikt nie powinien być prześladowany, wykluczany za wyznawane wartości. Straszne i traumatyczne wydarzenia z II wojny światowej uświadamiają mi, dlaczego tolerancja jest tak ważna.

Zofia kl. 1f

**IV Liceum Ogólnokształcące
im. Stefanii Sempołowskiej
w Lublinie**

*ul. Szkolna 4
20-124 Lublin*

Tel. +48 81 7477817

Fax: +48 81 7478023

Skład redakcji

Uczniowie klasy 2e

Opiekunowie:

p. Małgorzata Badurowicz

p.. Agnieszka Gąsiorowska

p. Justyna Krupińska

Zdjęcie na okładce:

Alicja Podolska, Karolina Wiszniewska i Julia Bargieł, kl. 2e

Grafika komputerowa:

Magdalena Miącz, kl. 3ap

Wykorzystano grafikę ze strony:

<https://pl.freepik.com/darmowe-zdjecie/brazowy-mur>, <https://pl.freepik.com/darmowe-zdjecie/stary-mur-w-tle>

CZWÓRKA

Z PLUSEM